

Хижя І. П.

ORCID: 0000-0002-3566-4267

викладач кафедри східних мов

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

ВІДТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТИБЕТЦІВ У ЛІТЕРАТУРНИХ ДОРОБКАХ АЛАЯ

Ключові слова: Тибет, література, національна ідентичність, самотутність, культурний елемент, буддизм.

Національна ідентичність сучасної людини залежить від таких факторів як національне усвідомлення, чітко визначена громадянська позиція та самоідентифікація як особистості, тобто відчуття людиною того, що вона є невід'ємною частиною національної спільноти. У разі втрати національної ідентичності зникають і основні надбання нації, зокрема літературна творчість, яка в свою чергу є рушійним елементом для розвитку і функціонування державної мови – «генетичного коду» нації. Окрім мови та літератури варто виділити такі важливі духовні елементи національної ідентичності людини як традиції та звичаї, суспільні норми і цінності, знання та інформація, вірування та релігія. Існує також низка класифікацій національних цінностей, що становлять основу національної ідентичності [3, с. 186].

Досить ґрунтовно дослідили національні цінності українців та народів різних держав Горбулін та Качинський. Вчені структурували систему національних цінностей, при цьому виділяючи три основні складові – цінності індивіда, цінності суспільства та цінності держави [2, с. 107]. На додаток розширюють список, указуючи на такі не менш вагомні цінності: рідна мова, національна безпека, духовні надбання (традиції, звичаї), добробут і родинні цінності, система міжнародних зв'язків, патріотизм і соціальна справедливість.

Цікавим і перспективним уявляємо визначення основних рис національної ідентичності народу Тибету, на матеріалі літературних творів китайського письменника тибетського походження – Алая (阿来). Відчуття ідентичності та неповторності національного та власного «Я», самостійність і незалежність людської особистості й унікальність культури тибетців дало поштовх автору для написання літературних робіт, які відомі на державному та світовому рівнях. У власних творах Алай не

лише возвеличує внутрішній світ пересічного тибетця чи культурологічні риси етносу, а й водночас через власний підтекст оспівує ідеали волі і прагнення до свободи тибетської людини. Таким чином, можемо виділити основну мету дослідження – з'ясувати та виділити суспільні, культурні і релігійні виміри національної ідентичності тибетців у літературних доробках Алая.

Якщо повертатися до творчості Алая (тибетське ім'я – Алек), то найбільш притаманною рисою всіх творів автора є зображення повсякденного життя тибетського народу. Більшу частину цих деталізованих описів культури та звичаїв становлять спогади із власного життя автора. Алай провів своє дитинство і довгий час проживав в повіті Нгава (Аба) Нгава-Тибетсько-Цянського автономного округу, розташованому у північно-західній частині провінції Сичуань. Ці території є історичними частинами регіону Тибет, який після китайського вторгнення та повної анексії 1951 року став частиною нинішньої Китайської Народної Республіки [1, с. 438].

На початку своєї літературної кар'єри Алай здійснив експедицію територією округу Нгава, збираючи інформацію про країнознавчі складові власного народу – архітектурні пам'ятки, елементи національного одягу, казання, міфологію, фольклор. Це і стало поштовхом до написання перших прозових творів. До прикладу, роман «Коли курява спаде» (尘埃落定) став предметом широких наукових і політичних дискусій. Саме завдяки цьому роману Алай отримав «Почесну Літературну Премію Мао Дуня». У основу сюжету закладено зображення повсякденного життя родини тибетських землевласників очима розумово відсталого сина. Приблизний час розгортання подій – перша половина – середина ХХ століття, починаючи з падіння династії Цін та завершуючи приходом до влади Народно-визвольної армії КНР. Однак, за деякими історичними джерелами можна зробити припущення, що початок розгортання подій роману відбувається з 1930-х років, саме тоді на території Тибету, Сінцзяну та Монголії почали завозити опій, який став основним підґрунтям конфлікту твору.

Окрім цього, є не менш відомі романи та повісті Алая – «Порожня гора», «Пісня короля Гезара», «Тибетська душа: короткі історії», у яких робиться значний акцент на традиціях та понятті національної самоідентифікації головних героїв як тибетців. Тож, спираючись на інформацію про життя і творчість автора, варто перейти до виокремлення основних елементів, які створюють загальне уявлення про національну ідентичність народу Тибету.

Одним із найбільш важливих елементів тибетської культури є поняття територіальної та господарської цілісності. Інакше кажучи, тибетський народ виокремлює чіткі географічні кордони для своєї

батьківщини. Приміром, починаючи з часів правління династії Юань у провінційних регіонах Тибету існує чіткий розподіл земель між правителями, яких називають «туси» (土司). Кожен правитель туси поважав кордони свого «сусіда» і ніколи не дозволяв порушувати цілісність власних територій. Наприклад, у романі «Коли курява спаде», часткова інтервенція сусіднього селища та зазіхання на ведення сільськогосподарського бізнесу туси Мерці, обернулося кровопролитним збройним конфліктом між вождями та їх приплічниками.

Інший елемент національної ідентичності тибетців – це колективізм, шанування побутового устрою, який твердо закріплений у менталітеті і саме його намагалися не змінювати і передавати з покоління в покоління. До прикладу, у романах «Порожня гора» та «Коли курява спаде» позиція «дотримуватися адекватного способу життя і не падати в очах інших» є провідною. У «Порожній горі» наявний епізод про нещасний випадок з грою в фейерверки, де загинув хлопчик на прізвисько «Зайчєня». У цьому випадку був частково винен маленький Гела, який кинув петарду в друга. Після смерті «Зайчєняти» Гела відчував страшний сором перед батьками загиблого, іншими друзями і односельчанами, зазнавши нищівного осуду з боку інших. Колективна єдність – саме така національна риса властива провінційним тибетцям. Як бачимо, осуд і переймання проблемами інших зображені не лише як негативний емоційний тиск для літературного героя, але і є своєрідною особливістю сільського соціуму Тибету.

Третій не менш важливий елемент – наявність живої та літературної тибетської мови, яка водночас є складною за своєю лексико-граматичною будовою та має велику кількість носіїв. Тибетська мова має офіційний регіональний статус нарівні з державною мовою – китайською. Ще з давніх часів тибетська використовувалася землевласниками та воєначальниками у веденні управлінської документації, підписанні договорів тощо. У романі «Коли курява спаде» знання жителями складної за будовою і структурованою мови здивувало китайців «білої армії», чия мова, на їх думку, є набагато простішою та більш логічною.

Четвертий елемент культурної ідентичності – яскраво виражене почуття патріотизму та відданості батьківщині. У скрутні для країни часи пересічний тибетець здатен віддати все, що має на її благо, включаючи і самопожертву. За день до приходу червоної армії на території Тибету головний герой роману «Коли курява спаде» приймає рішення не евакуюватися, а залишитися разом із батьком і обороняти власне селище до кінця, навіть якщо доведеться провести решту життя в окупації.

І останній елемент, який, за уявленням Алая, ідентифікує тибетців як окрему націю і відрізняє їх від китайського народу – пронизаність культури, економіки, права та політики буддистською релігією. Тибетці імплементують буддизм в усі сфери життя, ставлячи на перше місце очищення карми та досягнення нірвани. Монах є людиною авторитетна та шанована навіть для правителя туси Мерці, який у романі «Коли курява

спаде» щоразу звертався за порадою щодо ведення політичних чи військових справ, передбачення стихійних лих або голоду у селищі.

Отже, підсумовуючи на вищесказане, можемо виокремити основні елементи національної ідентичності тибетського народу проілюстровані у літературних творах Алая, а саме: намагання зберегти територіальну цілісність своєї держави, високе почуття патріотизму, жертовність і самовідданість батьківщині, тяжіння до колективізму та шанування власного традиційно-побутового устрою, важливість рідної мови, вагомий статус буддизму у суспільно-політичному житті.

Література:

1. Алай Коли курява спаде: роман. Харків: Фоліо, 2016. 443 с.
2. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Стратегія національної безпеки України в аксіологічному вимірі: від «суспільства ризику» до громадянського суспільства. *Стратегічна панорама*. Київ: Нац. інст. стратег. досл., 2005. № 2. С.13–27.
3. Ліпкан А. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: навч. посіб. Київ: КНТ, 2006. 280 с.

УДК 821.581

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-283-1-70>

Цао Цзін

ORCID: 0000-0001-6762-5679

аспірант

Науковий керівник: *Ісаєва Н. С.*

ORCID: 0000-0002-8458-4650

доктор філологічних наук, доцент

Навчально-науковий інститут філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

ПОЄДНАННЯ ПРАВДИ Й ВИГАДКИ ЯК СКЛАДОВА ТВОРЧОГО МЕТОДУ КИТАЙСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА-РЕАЛІСТА ЛУ ЯО

Ключові слова: китайська література, поєднання правди й вигадки, художній образ, голос автора.